

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • NOIEMBRIE 2022 • NR.11 (201)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Vasile Grădinaru, deputat PAS: „Incertitudinea de poziție pe care o vor lua cetățenii din stânga Nistrului îi face pe ruși să nu uzeze scenariul închiderii robinetului livrărilor de gaze”
- 2.** Editorial, Vitalie Călugăreanu, jurnalist: „Terorismul energetic” abia începe”
- 3.** Sergiu Tofilat, expert energetic: „Stoparea volumelor de gaze de către Gazprom pentru Republica Moldova este un scenariu real”
- 4.** Opinia expertului, Victor Parlicov, expert în domeniul energetic: „O radiografie a securității energetice din Republica Moldova”

Știri pe scurt:

 Republica Moldova se confruntă cu multiple atacuri hibride, care îmbracă cele mai variate forme, a declarat ministrul Afacerilor Externe al României, Bogdan Aurescu, într-un interviu pentru Agerpres. „Vorbim de crize suprapuse și generate artificial. Scopul acestora este unul foarte simplu: acela de a derai cursul reformelor și al integrării europene asumat ferm de președintele Republicii Moldova și de Guvern, și susținut clar de majoritatea parlamentară. Spre exemplu, reducerea de către Gazprom, în fiecare lună, a volumelor de gaze naturale livrate Republicii Moldova. Este însă remarcabilă vigoarea, determinarea cu care autoritățile și cetățenii Republicii Moldova țin piept acestor provocări masive”, a precizat șeful diplomației române. În contextul viitoarei reuniuni a miniștrilor Afacerilor Externe din țările membre NATO, care va avea loc la București, pe 29 - 30 noiembrie, Bogdan Aurescu a subliniat că este „prima dată când Republica Moldova este invitată la un astfel de format, lucru care „confirmă de fapt importanța pe care aliații o acordă stabilității Republicii Moldova, în special în aceste momente dificile pentru Chișinău”.

 Republica Moldova și Georgia ar putea lansa în curând o rută maritimă între porturile Giurgiulești și Poti. Un grup de lucru va evalua fezabilitatea și va discuta cu partenerii din mediul privat dacă ar exista suficient interes pentru o rută directă maritimă și fluvială între Portul Giurgiulești și Poti în Georgia. Acest fapt ar permite parțial intensificarea relațiilor comerciale directe, dar și ar facilita comerțul dintre întreaga regiune a Caucazului de Sud și restul spațiului european, prin Republica Moldova, iar subiectul a fost abordat la întâlnirea dintre șeful diplomației Republicii Moldova, Nicu Popescu, și omologul său georgian, Iliia Darchiashvili, care a venit în vizită la Chișinău pe 24 noiembrie. Popescu a declarat că la întrevvedere a fost abordate modalitățile concrete de intensificare a relațiilor comerciale și economice. Totodată, se planifică organizarea unui forum al oamenilor de afaceri în primăvară. „Sunt mai bine de 30 de ani de relații diplomatice cu Georgia. Recent, Republica Moldova a fost vizitată de președinta georgiană. Și cu această ocazie a fost inaugurată o cursă aeriană directă Chișinău-Tbilisi. Aceasta va permite intensificarea legăturilor dintre cele două state – economice, sociale, turistice și politico-diplomatice”, a notat ministrul.

 Președinții României, Klaus Iohannis, Lituanei, Gitanas Nausėda, Letoniei, Egils Levits și Poloniei, Andrzej Duda au adoptat, pe 25 noiembrie, o declarație comună privind securitatea regională și integrarea europeană la summitul dedicat întăririi Flancului Estic al NATO ce prevede susținerea Ucrainei și Republicii Moldova. Prin această declarație, cei patru președinți au convenit, la Kaunas în Lituania, să își coordoneze îndeaproape eforturile de întărire a securității regionale și consolidare a capacităților de apărare. De asemenea, ei au salutat realizările semnificative ale Ucrainei în avansarea pe calea integrării europene și euro-atlantice și au confirmat angajamentul asumat de consolidare a eforturilor comune în sprijinirea integrării europene a Republicii Moldova, saluând progresul înregistrat de această țară pe această cale.

Republica Moldova în fața unei ierni grele: între sprijinul european și dependența rusească

Sistem de conducte ale Moldovagaz ce transportă gaz pentru consumatorii casnici
Sursa: Moldovagaz/Facebook

Republica Moldova se află în fața uneia dintre cele mai dificile de gestionat situații în existența sa ca stat de 31 de ani. Moscova își folosește din nou „arma energetică” asupra Chișinăului pentru a obstrucționa parcursul european al Republicii Moldova.

Mai mult ca oricând, Rusia și-a redus la mai bine de jumătate livrările de gaze prevăzute în contractul reînnoit pe cinci ani în octombrie 2021. Scuzele Rusiei sunt că Ucraina ar „fura” din gazele destinate Moldovei, fapt negat de Ucraina. În realitate, Moscova își coordonează livrările micșorate de gaze

cu atacurile furibunde asupra infrastructurii energetice critice a Ucrainei.

Republica Moldova este o victimă colaterală a acestor acțiuni militare ale Rusiei. Scopul Moscovei este să genereze nemulțumire și revoltă în rândul societății moldovenești ▶

► pentru ca aceasta să se întoarcă împotriva actualei guvernări pro-europene și a reformelor pe care aceasta le face în parcursul european al țării. În schimb, Occidentul pune umărul ca cetățenii Republicii Moldova să nu rămână în frig în această iarnă. Ajutoarele vin sub formă de sute de milioane de euro, volume de gaze, sau prețuri mai mici decât cele ale pieței, așa cum se întâmplă în cazul livrărilor de energie din România.

Republica Moldova nu mai poate importa energie electrică ieftină din Ucraina sau

din regiunea transnistreană. Dar în schimb independența sa energetică față de Rusia a schimbat proporțiile și acum nu mai depinde decât de livrările de gaze. Și la acest capitol, Republica Moldova are deja stocate circa 200 de milioane de metri cubi de gaze, cantitate ce ar ajunge pentru apoximativ două luni de sezon rece. Este pentru prima dată în istoria Republicii Moldova când acest lucru se întâmplă, iar autoritățile lucrează intens pentru a scăpa de dependența energetică față de Rusia și implicit de influența politică a Rusiei prin intermediul acestui instrument.

Pe termen scurt-mediu, Republica Moldova are nevoie să își asigure securitatea energetică prin construirea de noi linii de energie electrică care să lege acest stat de Europa via România, ca variantă cea mai sigură. Chișinăul trebuie să facă din această strategie energetică prioritatea numărul unu și să nu lase loc de compromis.

Occidentul a promis deja ajutor pe dimensiunea energetică, iar dacă Europa a redus dependența de gazele rusești de la 40% la sub 8 la sută în ceva mai mult de jumătate de an, este imperios necesar ca și Moldova să se ralieze acestor politici.

Incertitudinea de poziție pe care o vor lua cetățenii din stânga Nistrului îi face pe ruși să nu uziteze scenariul închiderii robinetului livrărilor de gaze

Deputul Partidului Acțiune și Solidaritate, Vasile Grădinaru, a discutat cu reporterii buletinului de politică externă al FES/APE despre scenariile de dinaintea sezonului rece și care sunt opțiunile Republicii Moldova pentru a trece peste această iarnă extrem de dificilă. Parlamentarul a exprimat și o serie de idei legate de situația din regiunea separatistă transnistreană și cum va juca Moscova această carte în raport cu Chișinău. Vă invităm să citiți despre toate acestea în interviul de mai jos:

■ Am văzut acum la reuniunea de la Paris a Platformei de sprijin pentru Republica Moldova că partenerii occidentali ajută din nou Chișinăul cu bani și resurse pentru a trece peste acest dificil sezon rece care se anunță. Cum apreciați acest sprijin pe partea de securitate energetică?

■ Republica Moldova nu poate fi decât recunoașcătoare din nou pentru acest ajutor. Este unul imens și nesperat, care determină existența statului Republica

Moldova, independența acestuia, precum și viitorul european al Republicii Moldova.

Este vital pentru prezentul și viitorul Republicii Moldova acest ajutor din partea partenerilor occidentali. Pentru prezent este foarte necesar pentru a putea ajuta cetățenii țării cu plata facturilor. Ministrul Muncii, Marcel Spătari a anunțat recent un ajutor semnificativ, dar chiar și așa el este

insuficient pentru a acoperi prețurile mari din facturi. Oricum, este un ajutor puternic pentru cetățeni. Totodată, avem nevoie și de ajutor pentru viitor. Vorbim aici despre proiectele pe termen mediu și lung de independență energetică, despre încrederea în parcursul nostru european, ceea ce ne-ar oferi să rămânem de partea democrației și a dezvoltării europene și să ținem cât mai departe războiul de Republica Moldova.

■ **Cum vedeți strategia guvernului de a face rezerve de gaze în Ucraina și România? Acum sunt circa 190 de milioane de metri cubi de gaze stocate în afara granițelor care ar ajunge pentru aproape două luni de iarnă. Este suficientă această cantitate sau ar mai trebui făcute rezerve?**

■ Guvernul actual face ceea ce nu a făcut niciun alt Executiv în ultimii 30 de ani. Se asigură că are în acest moment nu doar suficient gaz și energie, dar se îngrijește și pentru perioadele următoare ținând cont că planează asupra Republicii Moldova incertitudinea livrărilor de gaze din cauza faptului că Rusia nu-și execută obligațiile contractuale.

Așadar, suntem în situația în care trebuie să ne asigurăm cu rezerve de gaze naturale. Suntem nevoiți să ne asigurăm cu rezerve de păcură pentru a asigura consumul Moldelectrica și pentru a micșora volumul de gaze. Trebuie să ne asigurăm că avem contracte de livrare alternativă de gaze și energie electrică pentru a avea certitudinea că mâine avem de unde procura gaze din alte surse, dacă Rusia decide să sisteze total livrarea de gaze din Republica Moldova.

Alternative energetice

■ **În condițiile actuale în care circa 90% din energia electrică vine din România, s-ar putea, în viitorul apropiat și în virtutea relațiilor bune dintre Chișinău și București, ca România să înlocuiască Rusia în ceea ce privește livrările de gaze, dar și ca sursă de procurare a energiei electrice?**

Acest lucru deja se întâmplă din moment ce 90% din energia electrică vine din România. Pe subiectul gazelor se discută mult și cu România, și cu Azerbaidjan sau Kazahstan, dar și cu Slovacia și Norvegia.

Recent, am semnat un act cu Bulgaria prin care asigurăm tranzitul de gaze spre România și Republica Moldova. Da, tocmai pentru asta luptăm și anume de a avea un partener mai sigur

care-și onorează obligațiile, care nu condiționează politic livrarea de gaze, care nu șantajează Republica Moldova și care o lasă să devină independentă cu adevărat, nu doar pe foaie.

Transnistria, dilemă pentru Moscova

■ **Ce părere aveți despre faptul că Rusia, care are în regiunea transnistreană 220.000 de cetățeni, va acționa în virtutea faptului că are acolo cetățeni și nu va opri gazele pentru Republica Moldova? Este acesta ultimul argument pentru care Rusia nu oprește livrările de gaze pentru Republica Moldova?**

■ Rusia a încercat toate mijloacele posibile ca să îngenuncheze guvernarea de la Chișinău, prin toate instrumentele care i-au stat la dispoziție și va recurge și la acesta, dacă va vedea că toate aceste mijloace folosite nu au dat efectul scontat.

Acesta este ultimul instrument pe care Rusia îl mai are în acest moment. În opinia mea, nu l-a folosit datorită faptului că nu poate aprecia astăzi care vor fi efectele aceste deconectări totale. În situația în care Rusia oprește livrarea de gaz către ambele maluri ale Nistrului, vom fi dependenți în totalitate de alte resurse de gaze din alte țări.

Da, acestea pot fi mai scumpe pentru malul drept, dar vor fi enorm de scumpe pentru malul stâng al Nistrului în sensul că cetățenii din dreapta Nistrului au fost obișnuiți să plătească facturi mari așa cum sunt ele acum, iar Guvernul de la Chișinău a venit și cu ajutoare financiare, în timp ce malul stâng nu este obișnuit să achite asemenea prețuri, deoarece ei niciodată nu au plătit ca entitate, așa cum se proclamă, un preț al pieței la gaz. L-au dat cetățenilor de acolo întotdeauna la un preț derizoriu.

Tocmai acest lucru ar putea crea într-adevăr o criză. Pe malul drept veniturile cresc, sprijinul Guvernului crește, în timp ce pe malul stâng acest lucru nu ar fi posibil.

Mai mult ca atât, așa-numitul buget transnistrean nu va putea ajuta în niciun fel pentru că economia de acolo este dependentă total de gazul rusesc. Toate întreprinderile care activează în această regiune folosesc ca și resursă de bază gazul rusesc.

În situația în care acolo va trebui să curgă gaze pentru care trebuie să plătești un preț de piață mult mai scump, acest lucru va duce la un colaps economic. Această incertitudine de poziție pe care o vor lua cetățenii din stânga Nistrului, care nu poate fi apreciată în acest moment, nici măcar la Kremlin, îi face pe ruși să nu uziteze scenariul închiderii robinetului livrărilor de gaze pentru Republica Moldova. Dar nu excludem că, dacă Rusia nu avea alte pârghii să influențeze situația la Chișinău, Moscova ar putea în ultimă instanță să recurgă și la această manevră de a opri gazele pentru Republica Moldova.

■ **Credeți că în cazul în care Rusia va opri robinetul gazelor pentru Republica Moldova va determina în lanț și colapsul regimului separatist de la Tiraspol? Ne putem aștepta astfel și la criză umanitară în stânga Nistrului?**

■ Este posibil, nu sunt un expert în domeniu, dar este evident că oamenii de rând vor ridica armele. Întrebarea este împotriva cui? Pentru că, din păcate, propaganda rusă în Republica Moldova funcționează destul de bine, chiar dacă am depus eforturi consistente în lupta cu aceasta.

Vedem că dezinformarea continuă, la fel și protestele plătite din sacoșe. Noi nu cunoaștem cum pot fi deturnate și apoi redirecționate aceste supărări ale cetățenilor și împotriva cui. Noi depunem tot efortul pentru ca toți cetățenii Republicii Moldova, fie că sunt pe malul drept sau stâng al Nistrului, să fie asigurați în această iarnă cu căldură și energie electrică. Dar în această situație nu depinde doar de noi

■ **Vă mulțumim!**

Editorial

„Terorismul energetic” abia începe

Editorial de
Vitalie Călugăreanu

Trebuie să fim conștienți că iarna aceasta Rusia va folosi din plin arma energetică. Și nu doar împotriva Ucrainei. Noi, în Moldova, am simțit deja în câteva rânduri ce înseamnă „terorism energetic” rusec - pe 15 și 23 noiembrie 2022.

Prin atacurile cu rachete asupra infrastructurii critice a Ucrainei se urmărește generarea unei catastrofe umanitare în plină iarnă. Ceea ce am văzut până acum au fost, probabil, doar „antrenamente” pentru identificarea țintelor. Putin vrea să provoace o nouă dramă umanitară în regiunea noastră și să intre cu ea în istorie. Este principala lui miză după ce s-a convins că Ucraina nu poate fi învinsă pe câmpul de luptă.

Oricât de dur ar suna asta în secolul XXI, nu putem să nu spunem ceea ce se vede cu ochiul liber: nimicirea civililor din Ucraina, care nu i-a întâmpinat pe ruși cu flori, este acum obiectivul de bază al Kremlinului. Iar istoria ne arată că înfometarea populației și lipsirea de resurse energetice pe timp de iarnă este arma predilectă a rușilor în asemenea cazuri.

Sunt crime de război, dar pe Putin nu-l mai irită această etichetă. Ceea ce face el acum, prin distrugerea infrastructurii ucrainene în prag de iarnă, este o altfel de „măturare a podurilor”, despre care ne povesteau buneii – un altfel de holodomor. După ucraineni, noi vom fi următorii afectați.

Ajutor vital de la partenerii occidentali

Iar Moldova nu are nici un scut propriu – nici militar, nici energetic. Militar, putem miza doar pe rezistența Ucrainei, iar din punct de vedere energetic, fără granturi din partea prietenilor externi avem aproape zero capacitate de a ne achita facturile de iarnă conform actualelor tarife.

Dar dacă „Gazprom” ne închide în totalitate robinetul, tarifele vor crește, pentru că vom fi nevoiți să cumpărăm gaz foarte scump de pe piață. Gaze și curent mai scumpe înseamnă inflație mai mare și oameni mai săraci și mai goi în fața iernii.

Cele două pene de curent din Moldova, provocate de bombardamentele rusești masive asupra infrastructurii energetice

ucrainene ne-au scos la iveală toate vulnerabilitățile. Când s-a aprins lumina, mulți am căutat harta cu liniile de înaltă tensiune pe site-ul „Moldelectrica” pentru a înțelege de ce atunci când cad rachete în Ucraina se stinge lumina în Moldova.

Asta deși primim curent din România, nu avem nicio conexiune energetică directă de mare capacitate cu România. Conexiune de mare capacitate înseamnă linii de 350-400 de kilovolți. Cele trei linii a câte 110 kilovolți care unesc energetic malurile Prutului se zice că ar fi doar „pentru echilibrarea sistemelor”. Unele surse spun însă că prin ele n-a mai trecut curent de prin anul 1996.

Crize și oportunități

Pe 1 noiembrie, Centrala de la Cuciurgan a sîstat în totalitate livrarea energiei electrice spre Chișinău, iar Republica

Moldova a început să importe treptat curent din România. A continuat să cumpere, în paralel, energie și din Ucraina până pe 15 noiembrie, când a avut loc primul atac masiv al ocupanților ruși asupra sistemului energetic ucrainean.

Ucraina avea deficit de curent și nu mai putea livra electricitate Moldovei, așa că Chișinăul a început să cumpere energie românească la bursa OPCOM. Acest lucru a fost posibil după ce, în primele zile de război, Moldova și Ucraina și-au sincronizat sistemele energetice cu cel european, debransându-se de la sistemul sovietic. Dacă nu ar fi făcut asta atunci, astăzi Moldova era în beznă și fără soluții.

Așadar, din 1 noiembrie 2022, România acoperă 80% din necesarul de energie electrică al malului drept al Nistrului prin două linii aeriene: la nord, prin linia Bălți NHE Dnestrovsk de 330 kilovolți și, la sud, Isaccea-Vulcănești-Chișinău de 400 kilovolți.

Ambele trec prin Ucraina invadată de Rusia și atacată cu rachete. Deci, sistemele energetice ale Moldovei și Ucrainei sunt unite încă din perioada URSS. Prin urmare, atunci când rușii atacă infrastructura energetică a Ucrainei, liniile de tranzit prin care Moldova importă electricitate din România (via Ucraina) se deconectează automat în regim de avarie.

Dacă nu s-ar întâmpla asta, rețelele, stațiile electrice și aparatele aflate în priză în casele oamenilor ar ieși din funcțiune. Reluarea livrărilor de energie către consumatori nu poate avea loc printr-o simplă accesare a unui întrerupător, așa cum își imaginează unii. Dacă liniile de înaltă tensiune au rămas întregi după bombardamentele rușilor, reconectarea are loc „insular”, pentru a

se evita dezechilibrarea sistemului, până când toți consumatorii primesc din nou energie. Asta poate dura ore, dar poate dura și zile întregi.

Vulnerabilități sporite

Cea mai importantă linie electrică Isaccea-Vulcănești-Chișinău de 400 kilovolți este dublu vulnerabilă. Prima vulnerabilitate este că poate fi dezechilibrată de rachetele rusești care cad în Ucraina, iar a doua vulnerabilitate este (dacă analizăm harta cu liniile electrice) nodul energetic de la Cuciurgan, gestionat de exponenții regimului separatist pro-rus de la Tiraspol.

Energetic, suntem la discreția lor chiar dacă primim energie din România. Capii regimului separatist profită acum de asta și cer Chișinăului să plătească pentru faptul că ei acceptă ca energia românească să treacă prin acel nod energetic și să vină mai departe spre Chișinău.

Întrerupătorul acestei linii electrice de înaltă tensiune se află în regiunea transnistreană, pentru că așa au fost trase cablurile în perioada URSS, iar în cei peste 30 de ani de când ne confruntăm cu separatismul nicio guvernare de la Chișinău nu a văzut în asta o problemă.

Oligarhii și politicienii de pe cele două maluri ale Nistrului, împreună cu anumite grupări politico-criminale de la Moscova, au construit mereu scheme obscure prin care au făcut, împreună, bani mari din vânzarea energiei electrice populației. Nu au avut niciun interes să scoată Moldova de sub șantajul energetic al Rusiei.

La adăpostul unor procurori corupți, ei pur și simplu au folosit, împreună,

„gaură neagră” numită Transnistria, pentru a-și umple conturile din zone offshor. Lucrurile au ieșit la iveală abia după căderea regimului Plahotniuc și eșecul electoral al lui Igor Dodon. Și sunt dosare penale pe rol acum în legătură cu acele scheme.

Abia în 2021 a fost inițiat primul proiect care ne va conecta direct la sistemul electric al României. Este vorba de linia de tensiune înaltă Vulcănești-Chișinău. Primii piloni vor fi „bătuți în pământ” în primăvara anului 2023, proiectul urmând a fi finalizat în următorii trei ani. Atunci, nici Rusia, nici regimul separatist de la Tiraspol nu vor mai putea șantaja energetic Chișinăul.

Scenarii negre

Dar ce facem până atunci și, cel mai important, ce ne așteaptă în această iarnă? Provocările energetice vor continua! Dacă ne mai uităm odată pe harta energetică a Moldovei și anume la linia de 330 kilovolți de la nord (Bălți NHE Dnestrovsk), am putea intui planul terorist al ocupanților ruși, care au interese tenebre în Transnistria.

Scopul lor este să facă în așa fel încât Chișinăul să rămână dependent exclusiv de linia electrică Isaccea-Vulcănești-Chișinău, care trece pe la Cuciurgan. Iar pentru a crește miza și a crea un coridor cât mai avantajos pentru separatiștii de la Tiraspol la negocierile cu Chișinăul lăsat în beznă, vor lovi cu rachete în linia de la nord, pentru a o scoate din funcțiune atunci când va fi foarte frig afară sau în ajunul sărbătorilor de iarnă. Scenariul probabil are țintă dublă: repornirea Centralei de la Cuciurgan cu gaz plătit de moldoveni și ostilizarea populației împotriva actualei guvernări pro-europene prin „înghetarea” Moldovei.

Stoparea volumelor de gaze de către Gazprom pentru Republica Moldova este un scenariu real

Am stat de vorbă în cadrul unui interviu cu expertul în energetică și fostul consilier prezidențial, Sergiu Tofilat. Acesta a oferit mai multe detalii pentru buletinul de politică externă al FES/APE despre necesitățile aprovizionării cu energie în această iarnă și la ce ne putem aștepta din partea actorilor internaționali. Aceștia sunt împărțiți în cei care ajută Republica Moldova și cei care o șantajează în scopul unei destabilizări pe toate palierele: social, economic și politic. Vă invităm să citiți interviul în rândurile care urmează.

■ Dacă ar fi să facem o analiză a securității energetice a Republicii Moldova, în ce punct ne aflăm astăzi?

■ Dintr-o cale lungă pe care o avem de făcut, noi am parcurs abia primii pași. În mare parte, datorită factorilor externi. Suntem cumva în punctul de pornire pentru că până acum nici nu am demarat procesul din cauza decidenților politici din Republica Moldova. Acum măcar am făcut primii pași. Totuși sunt optimist pentru viitor căci situația din regiune se schimbă și noi nu mai putem face cale înapoi. Nu mai putem menține acest status quo și trebuie să fim în pas cu situația din regiune.

Toată lumea se disociază acum de gazele rusești și influența rusească, iar pentru noi aceste lucruri erau cele

mai mari obstacole și încă mai sunt. De aceea, noi trebuie să întreprindem măsuri ca să nu rămânem prizonierii trecutului și să stagnăm.

■ Ce scenarii ar putea fi valide, în cazul în care Gazprom decide să oprească total livrarea de gaze în Republica Moldova? Acum circa jumătate de cantitatea contractată mai este oferită Moldovei, față de prevederile normale ale contractului cu compania rusă?

■ Stoparea volumelor de gaze de către Gazprom pentru Republica Moldova este un scenariu real, mai ales că, la indicația Kremlinului, șantajul energetic este aplicat de Moscova întregii Europe. De altfel,

Rusia a și deconectat mai multe state europene de la livrările de gaze. Da, un astfel de risc există, însă faptul că pentru Putin mai există și regiunea transnistreană, acolo unde acesta are interese, Moscova nu poate întrerupe contractul cu Moldovagaz, deoarece asta ar afecta și malul stâng.

Putin și-ar dori să deconecteze Moldova de la gaz, dar nu vrea să-și asume responsabilitatea pentru Transnistria care va îngheța de frig. Ceea ce vrea el să facă și ce face de facto este să limiteze volumele de gaz către Moldova și încearcă să paseze răspunderea pe guvernul de la Chișinău ca el să decidă cine va primi gaze și cine va îngheța de frig.

Probleme și eventuale soluții

■ **Ce posibilități are astăzi Republica Moldova de a primi energie electrică, dar și gaze din alte surse decât cele rusești sau care sunt sub controlul Rusiei?**

■ Pe sectorul gazelor situația este destul de bună. Infrastructura de gazoducte ne permite să aducem gaze din orice direcție avem nevoie și ne convine. Însă pe partea de energie electrică, situația este mai complicată.

Începând cu martie, Republica Moldova și Ucraina s-au conectat la rețeaua energetică europeană ENTSO-E, însă din cauza faptului că armata rusă a lansat la mijlocul lunii noiembrie peste 100 de rachete într-o singură zi asupra Ucrainei, aceste atacuri audistruș infrastructura energetică, în special conexiunea dintre Ucraina și Polonia (unul dintre punctele de conectare cu rețeaua energetică europeană).

Din cauza faptului că acel punct de conectare dintre Polonia și Ucraina a fost distrus, a fost deconectată automat și linia electrică care ne conectează cu România, respectiv al doilea punct de conectare a Republicii Moldova cu sistemul energetic european. În urma acestui lucru, Ucraina și Republica Moldova sunt acum separate față de rețeaua energetică europeană.

Moldova și Ucraina trebuie acum să restabilească infrastructura. Nu știm acum dacă au fost distruse liniile electrice sau și transformatoarele. Trebuie de investigat care sunt pagubele și în cât timp putem restabili conexiunea ca să putem primi în continuare energie din sistemul european. Fără acest lucru, situația va fi mult mai complicată, sperăm însă că vom reuși să restabilim conexiunea.

■ **Apropo de situații complicate, știm că Moldgres are butonul care ar putea opri energia electrică venită din România. Are Republica Moldova pârg și ce poate face pentru a contracara un eventual șantaj pe această problemă?**

■ Pornim de la faptul că noi (cele două maluri ale Nistrului - n.red.) suntem interdependenți, încă din perioada sovietică. Principalele linii electrice pornesc de la Moldgres, o parte merg în Ucraina, iar alta înspre România și Bulgaria.

Pentru a depăși această problemă, nu mai depinde de Moldgres, ci trebuie să construim linii suplimentare. Dar asta nu poți să o faci peste noapte și nici măcar peste iarnă. Ai nevoie de câțiva ani. Reieșind din infrastructura existentă, într-adevăr Moldgres și Tiraspolul pot să ne deconecteze liniile electrice și să nu mai putem lua curent electric din România.

Însă, în paralel, în același mod este afectat și Tiraspolul. Deci ei ne pot face probleme, dar și ei vor avea de suferit. În sensul în care Moldgresul poate produce energie electrică, dacă la pe malul stâng există o minimă sarcină de consum. Mai exact, ei au blocuri energetice foarte mari, de 200 de megawați/oră. La sarcina minimă, ele pot lucra la 80 de megawați. Dacă regiunea transnistreană consumă mai puțin, asta se întâmplă în anumite perioade, aceasta nici nu poate porni acele blocuri energetice și nu poate funcționa. Si atunci pot avea și ei deconectări în evantai. Fiind în aceeași barcă, este mai rațional să nu ne certăm și să nu ne facem probleme unii altora.

Chișinăul ar putea să facă Tiraspolului probleme mult mai serioase, de exemplu, legate de aprovizionarea cu produse alimentare și multe altele.

Dar este mai rațional să găsim limbă comună și să trecem împreună peste această perioadă dificilă de iarnă.

Pe când Republica Moldova poate lua gaze și energie electrică prin asistența financiară de la partenerii de dezvoltare, regiunea transnistreană nu poate face acest lucru. Într-un astfel de scenariu, ei practic vor falimenta. Nu vor aduce bani la buget și nu vor putea plăti pensii și salarii, fără gaz. În aceste condiții, lumea va fi nevoită să emigreze de acolo, iar noi să ne trezim pe acest mal cu un nou val de emigranți.

Trebuie spus că zona unde șchiopătează Guvernul de la Chișinău este comunicarea. Guvernul trebuie să anunțe o persoană responsabilă de negocierile cu regiunea transnistreană, iar echipa de negociere de la Chișinău să fie pregătită pentru toată agenda. Aceasta nu trebuie neapărat să fie publică, dar lumea să fie informată despre ce anume se discută și care este poziția Chișinăului, mai precis, care sunt condițiile noastre.

Astăzi noi nu cunoaștem care este agenda discuțiilor. Primim informații în mare parte din presa transnistreană, ceea ce nu este normal. Mai mult ca atât, există tot felul de profitori care vin la Tiraspol cu tot felul de intenții de îmbogățire personală și pretind că vin cu mandat să discute din partea ministerelor de la Chișinău, Președinției etc. Dacă noi nu am desemnat nicio persoană responsabilă, cu cine să discute transnistrenii din partea Chișinăului?

Calcul în prag de iarnă

■ **Dacă ar fi să facem o simulare empirică, de ce sumă aproximativă ar avea nevoie Republica Moldova pentru a trece peste această iarnă,**

atât pentru gaze, cât și pentru energia electrică?

■ Dacă ar fi să facem calcule la gaze, consumul anual al Republicii Moldova este în jur de un miliard de metri cubi de gaze. În cazul în care Termoelectrica trece definitiv la păcură, acesta fiind cel mai mare consumator, nouă ne-ar trebui cu circa 30 la sută mai puțin gaz. Ar mai putea economisi instituțiile publice, unii agenți economici sau casnici. Astfel, am putea admite că noi am putea reduce consumul de gaze cu circa 35 la sută. Asta înseamnă că ne-ar trebui un minim de circa 650 de milioane de metri cubi de gaze anual.

Prețul de piață în acest moment este de circa 1.000 - 1.200 de dolari per mie de metri cubi și variază. Cetățeanul de rând din Republica Moldova nu își permite să plătească acești bani. Așadar, avem nevoie de subvenții. Cred că noi am putea plăti real circa 600-700 de dolari per o mie de metri cubi.

Salariu mediu oficial în Republica Moldova este de aproximativ 500 de dolari. În Germania, o persoană se consideră săracă dacă are un venit real mai puțin de 1.200 de euro. Deci este o diferență. În situația asta, trebuie să vedem cât poate plăti consumatorul din Moldova la un preț de 700 de dolari per o mie de metri cubi.

Cum spuneam mai sus, pentru un an ne trebuie 650 de milioane de metri cubi. Noi putem plăti un preț de circa 700 de dolari, iar ceea ce depășește acest preț, ar trebui să

fie compensat de stat. Astfel, dacă prețul la gaz se va ridica până la, să zicem, 1.500 de dolari per o mie de metri cubi, 700 ar putea fi achitați de consumatori, iar restul de 800 de dolari – de către stat, prin compensații.

Prin urmare, într-un astfel de calcul ar ieși că ajutorul de la stat s-ar putea ridica la circa 500 de milioane de dolari. Astea ar fi calculele pentru gaze.

Când vine vorba de energie, până acum achitam un tarif care era calculat de la prețul de aproximativ 80 de dolari per megawați/oră. Acum însă când avem deficit de gaze și nici nu putem lua energie din Ucraina și nici Moldgresul nu produce energie, va trebui să substituim importul de energie din Ucraina sau regiunea transnistreană cu energie de pe piața din România.

Piața europeană a energiei electrice este mult mai scumpă. Vorbim de prețuri care se cuprind între 200-300 Euro, dar poate fi chiar mai scump, per megawați/oră. Dacă facem un calcul pornind de la prețul pe energie de anul viitor - va fi de 300 de euro, iar noi achităm 80, - înseamnă că va trebui să compensăm 220 de euro per megawatt.

Consumul total anual al Republicii Moldova este de 4,6 milioane de megawați. Se mai adaugă aici pierderi de rețea și consum tehnologic. Circa 80% din energia consumată de Republica Moldova vine din import. Asta înseamnă o cantitate de 3,8 milioane megawați de energie. Dacă înmulțim această cifră la 220 de euro,

ajungem la o sumă de circa 800 de milioane de dolari. De menționat că cifrele se ajustează în funcție de cum se stabilesc prețurile de piață.

■ **Ce surse ar putea fi identificate pentru a trece peste această iarnă și dacă politica de a face rezerve de gaze este validă în continuare în condițiile în care Republica Moldova are deja stocate circa 190 de milioane de metri cubi de gaze în afara granițelor?**

■ Una este de a stoca gaze pentru rezerva strategică de stat în caz de urgență, care să acopere consumul pentru o lună de iarnă. Cred că pentru luna ianuarie, ne-ar ajunge 140-150 de milioane de metri cubi de gaze.

Vorbim aici de cea mai friguroasă perioadă a anului. Dacă merită să cumpărăm sau nu gaze, întrebarea ține mai degrabă de oportunitate. Acum la sfârșit de octombrie, gazul se ieftinise destul de mult pe piața europeană. Exista surplus de vapoare pline cu gaze lichefiate.

Prețurile însă au început să crească și întrebarea este acum ce anume e mai oportun: să cumpărăm astăzi gazul la 1.000 - 1.200 de dolari sau să așteptăm mai mult pentru decembrie sau ianuarie? Având în vedere că iarna consumul crește, s-ar putea să existe deficit iar prețurile să crească.

Prin urmare, cred că este mai rațional să continuăm să cumpărăm gaz atât timp cât este la un preț mai mic. Eu nu mă aștept la ieftinirea gazului în decembrie sau ianuarie.

■ **Vă mulțumim!**

Opinia expertului

O radiografie a securității energetice din Republica Moldova

Victor Parlicov, expert în domeniul energetic

Expertul în energetică, Victor Parlicov, a făcut o radiografie a situației securității energetice a Republicii Moldova și a sintetizat cele mai importante aspecte ce trebuie luate în considerare înaintea venirii iernii și a situației dificile în care se regăsește azi Republica Moldova.

Schematizarea sistemului electric

Moldova are acum șapte linii de tensiune înaltă prin care suntem interconectați cu Ucraina. Aproape fiecare dintre ele este capabilă să întrețină întreg consumul din Republica Moldova. În același timp, singura conexiune de intensitate înaltă cu România este linia Isaccea-Vulcănești prin care energia nu poate fi adusă la Chișinău decât prin intermediul centralei termo-electrice Moldgres din regiunea transnistreană. Dacă pică sistemul ucrainean, linia de la Vulcănești ne poate salva atât timp cât există bunăvoință și cooperare în stânga Nistrului.

Atacul nereușit asupra nodului energetic din Novodnestrovsk în partea de vest a Ucrainei și nordul Republicii Moldova a avut ca unul din scopuri scoaterea din joc a singurei linii de tensiune înaltă cu care noi suntem interconectați cu Ucraina, ocolind regiunea transnistreană. Toate cele șase linii traversează regiunea transnistreană.

Atât timp cât sistemul ucrainean rezistă, iar linia Novodnestrovsk-Bălți funcționează, Republica Moldova

este ok. Sistemul electro-energetic moldovenesc rezistă, evident și cu sprijinul liniei din sud Isaccea-Vulcănești. Dacă însă sistemul ucrainean pică sau dacă pică doar linia Novodnestrovsk-Bălți, atunci Republica Moldova rămâne la cheremul celor din stânga Nistrului pentru că doar ei sunt cei care pot asigura transferul de capacitate necesară pe teritoriul Republicii Moldova.

Alternative pentru gaze și energie electrică

Cu gazele nu sunt probleme, cu energia electrică însă da. Nu atât pe generarea de energie electrică, deoarece oricum Republica Moldova nu are capacitate de producere. Aceasta există doar pe malul stâng al Nistrului. Problema este în liniile de transport. Dacă rezistă sistemul ucrainean nu este nicio problemă, deoarece Moldova poate lua energie inclusiv prin sistemul ENTSO-E.

Simulare financiară pentru iarnă

Dacă ar fi să facem o estimare, am avea nevoie și de o bază de comparație. Dacă este să comparăm cu prețurile la care Republica Moldova achiziționa

anterior această energie din regiunea transnistreană, acesta ar fi un aspect. Dacă am calcula costul total al energiei din perioada asta este altceva. Costul total nici nu este foarte bine prognozabil, având în vedere că prețurile fluctuează și pe piața românească de la o oră la alta.

Cifra de 1,1 miliarde de euro avansată de ministrul Nicu Popescu pentru a trece peste această iarnă pare un pic exagerată, dar asta depinde ce calculăm. Dacă calculăm integral volumul sau costul energiei de care vom avea nevoie – electrică, gaze, păcură, etc – atunci aceasta poate ar fi o cifră plauzibilă.

În cazul în care am calcula de ce sume ar avea nevoie bugetul pentru a susține părțile vulnerabile care nu au capacitate de plată și nu pot rezista la asemenea prețuri, atunci cu certitudine vorbim de sume mult mai mici.

Compensații din partea statului

Modul în care este gândit acest sistem de compensații este unul mult mai sănătos și adecvat provocărilor. Provocarea este legată de disponibilitatea de resursă, deoarece bani alocați inițial pentru compensații nu luau în calcul eventualele majorări la tarifele pentru energia electrică, însă cu sprijinul partenerilor externi, Republica Moldova ar putea face față crizei energetice prin acest sistem de compensații.

Acest sistem este suficient de flexibil și suficient de bine de țintit pentru a-i ajuta proporțional pe cei care au nevoie pentru a nu risipi banii la fel ca în cazul compensațiilor de anul trecut.

Securitate energetică pe termen mai lung

Pentru zona de securitate energetică, banii promiși de donatorii externi nu ajung. Însă Republica Moldova va avea suficienți bani pentru a depăși doar criza din această iarnă. Împărtășesc îngrijorările partenerilor externi că Republica Moldova trebuie să se limiteze doar la un sistem de compensații pentru consumatori.

Republica Moldova trebuie să se gândească cum să-și consolideze securitatea energetică pe viitor. Soluții rapide la această întrebare

nu există. Nici piața europeană în întregime nu a fost pregătită pentru aceste prețuri mari. Acestea sunt parțial cauzate de faptul că s-a renunțat brusc la o dependență de circa 40% de volume de gaze din Rusia.

Dacă chiar întreaga Uniune Europeană a avut un stres legat de prețurile mari la energie, Republica Moldova de una singură nu ar fi putut nici măcar vorbi de consolidarea securității energetice cu câteva sute de milioane de euro.

Reintegrarea regiunii transnistrene

Pe de o parte, în prezent, provocarea este legată de trecerea acestei perioade de iarnă. A doua provocare, cea mai importantă, este legată de reintegrarea regiunii transnistrene. Mai devreme sau mai târziu războiul se va termina, este clar că forțele armate ruse nu pot înainta înspre Odesa..

Rusia ar putea renunța la Transnistria. Moscova face deja asta prin semnalele pe care le arată și anume că renunță la regiunea transnistreană. Acest lucru va împinge populația din stânga Nistrului, de circa 300.000 de oameni, pe bilanțul Chișinăului.

Atunci provocarea mai mare, peste cea care ține de prețurile la energie, va fi integrarea cetățenilor noștri de pe malul stâng. Acest lucru ar trebui privit într-un context mult mai larg. Nu este vorba de doar probleme

sociale, nu doar despre pensii și salarii sau integrarea sistemelor de drept și cele economice, ci despre rezolvarea unui conflict înghețat cu repercusiuni regionale.

Republica Moldova trebuie să apeleze la ajutorul partenerilor de dezvoltare externi, nu prin prisma compensațiilor financiare la niște costuri, ci găsirea de soluții pentru ei, după rezolvarea acestui conflict înghețat. Pe de altă parte, pentru a stabiliza parcursul de integrare a malurilor Nistrului va fi nevoie de o reintegrare inclusiv prin investiții și o ofertă infrastructurală.

Linia electrică Vulcănești-Chișinău

Deocamdată, nu cunoaștem evoluțiile în legătură cu acest proiect. Dacă ar fi o problemă la capacitatea companiei indiene de a implementa proiectul, atunci se poate reorganiza o nouă licitație, dar de obicei acest lucru implică noi termene.

Acest lucru ar însemna cel puțin jumătate de an de zile de pregătire a comenzilor, evaluarea ofertelor și apelurilor. Acest lucru nu grăbește procesul, ci îl repornește. Dacă lucrurile se desfășoară încet, trebuie găsite mecanisme economice și juridice, deoarece proiectul este finanțat de Banca Mondială, de a forța lucrurile ca firma câștigătoare a licitației să-și ducă la bun sfârșit obligațiile asumate.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).